

Malmö stad

Datum

2025-04-03

Adress**Diarienummer**

GYVF-2025-869

Yttrande**Till**

Kommunstyrelsen

Remiss angående remiss Justitiedepartementet - Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11) STK-2025-356

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden föreslås via delegat besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har getts möjlighet att lämna yttrande till kommunstyrelsen gällande Remiss Justitiedepartementet – Straffbarhetsåldern.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden via delegat tillstyrker utredningens förslag om att inte genomföra en generell sänkning av straffbarhetsåldern. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden avstyrker förslag om särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder. Nämnden vill särskilt lyfta fram att utredningen genomgående saknar resonemang om barns rätt till utbildning.

Yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har getts möjlighet att lämna yttrande till kommunstyrelsen gällande Remiss Justitiedepartementet – Straffbarhetsåldern.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har i sitt yttrande enbart beaktat de delar av utredningen som bedöms påverka nämndens verksamhetsområde och som nämnden har synpunkter på.

Bakgrund

Betänkande behandlar frågan om vid vilken ålder som barn bör kunna straffas.

Utredningens uppdrag har varit att överväga och lämna förslag om sänkt straffbarhetsålder, att föreslå skärpta regler om undanröjande av ungdomspåföljder och att överväga och föreslå ytterligare åtgärder för att öka det statliga ansvaret för barn och unga som begår grova brott.

Enligt utredningen är det lämpligt att avgränsa regleringen om sänkt straffbarhetsålder till de brott som annars skulle ha medfört en bevistalan mot barnet enligt den s.k. presumptionsregeln i 38 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Den bestämmelsen innebär att bevistalan i regel ska väckas om brottet har ett minimistraff som uppgår till fängelse i fem år eller mer. Barnet utsätts i de fallen redan för en rättegång i domstol, med den påfrestning som det innebär ur ett barnperspektiv. För att de brott som särskilt berörs av den oroande samhällsutvecklingen ska komma att omfattas både av presumptionsregeln för bevistalan och regleringen om sänkt straffbarhetsålder anser utredningen att det är lämpligt att sänka tröskeln för presumptionsregeln till brott som har ett minimistraff om fängelse i fyra år eller mer och att låta den lägre straffbarhetsåldern omfatta samma brott. Utredningen föreslår att den lägsta straffbarhetsåldern ska vara 14 år.

Utredningen föreslår att straffmätningen för de barn som berörs av förslaget ska följa samma principer som gäller för lagöverträdare i åldrarna 15–17 år. Utredningen föreslår också att den som har fyllt 14 år ska kunna dömas till samma påföljder som andra lagöverträdare som är under 18 år. Utredningen föreslår att denna sänkta straffbarhetsålder bör genomföras som en särskild reglering som tidsbegränsas till fem år.

Avseende ungdomsvård och ungdomstjänst föreslår utredningen att det inte längre ska krävas en väsentlig grad av underlåtenhet innan undanröjande eller varning kommer i fråga. I stället ska det räcka med att den dömda missköter påföljden.

Utredningen har i delbetänkandet föreslagit att Kriminalvården ska ges ytterligare flexibilitet när det gäller rörelseinskränkningarna vid ungdomsövervakning. Det innebär att dömda inte längre ska ha rätt till en automatisk prövning av en minskning av rörelseinskränkningarna efter halva verkställighetstiden. Kriminalvården ska enligt förslaget ha större möjligheter att anpassa rörelseinskränkningarna i förhållande till hur den dömda sköter verkställigheten av påföljden.

Utredningen har i delbetänkandet föreslagit dels att ungdomsreduktionen ska avskaffas helt för lagöverträdare som hade fyllt 18 år vid brottet, dels att myndiga lagöverträdare inte längre ska särbehandlas under domstolsprövning. Enligt direktiven till utredningen ska utgångspunkten vara att den som har hållit sig undan verkställigheten av en ungdomspåföljd och har hunnit fylla 18 år vid domen ska få en vuxenpåföljd, inte en ny ungdomspåföljd.

Utredningen föreslår att en lagöverträdare som inte hade fyllt 18 år när brottet begicks, inte får dömas till livstids fängelse, men att det i övrigt gäller samma begränsningar som för vuxna lagöverträdare avseende hur långt fängelsestraff som får dömas ut. Det

längsta fängelsestraff som kan dömas ut för den som var under 18 år när brottet begicks höjs därmed från fjorton år till arton år.

Utredningen föreslår att regeringen ska ge ett uppdrag till i första hand Kriminalvården och Socialstyrelsen att i nära samarbete med Sveriges kommuner och regioner närmare överväga bl.a. hur Kriminalvårdens erfarenheter av återfallsförebyggande arbete och myndighetens behandlingsprogram ska kunna nyttiggöras inom socialtjänsten.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnsens yttrande via delegat

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har getts möjlighet att lämna yttrande till kommunstyrelsen gällande Remiss Justitiedepartementet – Straffbarhetsåldern.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden saknar resonemang om rätt till utbildning

Nämnden vill särskilt lyfta fram att utredningen genomgående saknar resonemang om barns rätt till utbildning. Utredaren behandlar inte frågan om hur rätten till utbildning påverkas eller kan säkras för berörda barn. Det finns inte heller något resonemang om hur förslagen påverkar barns möjlighet att fullgöra skolplikten. Utredaren nämner att kriminalvården kommer att behöva möta en ny målgrupp och att hur de organiserar för detta överläts till myndigheten. Nämnden anser att lagstiftaren bör väga in förslagets effekt på barn och ungas skolgång innan förslagen realiserar. Både för att förslagen behöver vara förenliga med skolplikt och rätt till utbildning så som det regleras i 7 kap. skollagen (2010:800) och barnkonventionen, men även för att en fullbordad skolgång är en av de starkaste skyddsfaktorerna som ett barn kan få med sig i livet. Det är således en viktig fråga som inte bör överlåtas till verkställande myndighet.

Förslag om ingen generell sänkning av straffbarhetsåldern

Sverige har i dagsläget en straffbarhetsålder i linje med internationella standarder. Även om Barnkonventionen inte fastställer någon specifik lägsta straffbarhetsålder, har FN:s Barnrättskommitté uppmanat de stater som har en straffbarhetsålder som är högre än 14 år att inte sänka den. Det har FN:s Barnrättskommitté upprepat i sina slutsatser och rekommendationer till Sverige i samband med kommitténs granskning 2023, tillsammans med en uppmaning till Sverige om att behålla straffbarhetsåldern på 15 år. Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden tillstyrker därför utredningens förslag om att inte genomföra en generell sänkning av straffbarhetsåldern.

Förslag om en särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden avstyrker utredningens förslag om en särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder.

I enlighet med FN:s Barnrättskommittés Allmänna kommentar nr 24 (2019) om barns rättigheter inom rättssystemet, är användningen av en lägre straffbarhetsålder i fall där

barnet anklagas för allvarliga brott oroande. Kommittén påpekar att sådana åtgärder ofta skapas som svar på samhälleliga påtryckningar snarare än att grundas på en vetenskaplig och rationell förståelse av barns utveckling. FN:s Barnrättskommitté har i sin granskning av Sverige 2023 rekommenderat att Sverige istället utvecklar en strategi för att förebygga att barn begår brott med utgångspunkt i forskning och en analys av de grundläggande orsakerna till barns engagemang i brottslighet, särskilt organiserad brottslighet (Concluding observation 45 - Committee on the Rights of the Child Concluding observations on the combined sixth and seventh periodic reports of Sweden - Adopted by the Committee at its ninety-second session (16 January–3 February 2023)).

Kriminologisk forskning visar att de viktigaste preventiva insatserna för unga är de som äger rum utanför rättsväsendet och som har som mål att minska antalet riskfaktorer och öka antalet skyddsfaktorer i ungas liv (Brå 2024:1 s. 56 f.). Straff som avskräckning bygger dessutom på tanken att lagöverträdaren är en rationell person som väger brottsvinsten mot risken att bestraffas. Forskning har visat att unga lagöverträdare har sämre förmåga än vuxna att göra den typen av överväganden. Det beror på att skillnaden i hjärnans utveckling mellan vuxna och tonåringar medför att ungdomar har ett större fokus på snabba belöningar och att de har mindre utvecklad förmåga att värdera risker och konsekvenser i sina handlingsval (Brå 2024:1 s. 64, se även avsnitt 8.5.1).

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden delar bedömningen som görs i expert Axel Holmgrens särskilda yttrande:

”Det finns helt enkelt inget som talar för att det skulle vara en fördel ur brottspreventiv synpunkt att den aktuella gruppen unga lagöverträdare fångas upp genom straffrättsliga påföljder snarare än att de fångas upp genom sociala åtgärder. Däremot visar forskning – bl.a. den utvärdering som gjordes av den tillfälligt sänkta straffmyndighetsåldern i Danmark åren 2010–2012 – att ett straffrättsligt ingripande kan bidra till barns utanförskap och öka risken för återfall.” (SOU 2025:11, s.466)

En studie vid Århus universitet som har analyserat effekterna av sänkt straffbarhetsålder till 14 år i Danmark (A. P. Damm, B. Ø. Larsen, H. S. Nielsen og M. Simonsen. Lowering the minimum age of criminal responsibility: Consequences for juvenile crime and education (2017), Department of Economics and Business Economics, Aarhus university), visar att barn som hade dömts för brott vid 14 års ålder var mindre benägna att fullfölja skolan under årskurs 9 och fick lägre betyg vid slutprovet i danska i årskurs 9 jämfört med 14-åringar som hade begått brott före reformen. Nämnden vill understryka att en bra skolgång stärker barn och ungas framtidsutsikter och är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att förebygga

utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa. Därmed riskerar utredningens förslag om särskild reglering för sänkt straffbarhetsålder att få motsatt effekt på sikt.

Nämnden anser att ökat fokus bör läggas på tidiga och förebyggande åtgärder samt rehabiliterande åtgärder vid behov. Det kan till exempel röra sig om tidiga insatser från skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och föräldraskapsstöd. Gymnasie och vuxenutbildningsnämnden ser inte att förslaget kommer ha någon effekt på de som anstiftar till att unga begår brott och ser därmed en större risk att grov brottslighet trycks ner i ytterligare yngre åldrar. Nämnden instämmer inte i utredarens bedömning om att risken för att allt yngre barn kommer att begå grova brott till följd av föreslagen förändring är ringa. Här efterlyser nämnden ett djupare resonemang från utredaren kring varför föreslagen förändring inte bedöms eskalera denna utveckling.

Yttrande från gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens ungdomsråd

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens ungdomsråd har vid sammanträde den 1 april 2025 yttrat sig över utredningens förslag. Ungdomsrådet lyfter vikten av det förebyggande arbetet och att tillräckliga resurser finns för det förebyggande arbetet hos skolans elevhälsa, socialtjänst, sjukvård och polis. Ungdomsrådet understryker betydelsen av att det finns vuxna förebilder att prata med som får barn och unga att känna sig sedda, trygga och säkra. Att ha en meningsfull fritid efter skoltid spelar också en viktig roll för att känna sig delaktig och inkluderad i samhället. Tillgängliga och öppna fritidsgårdar och tillgång till aktiviteter som är kostnadsfria är några exempel som ungdomsrådet menar kan göra skillnad. Samtidigt understryker ungdomsrådet att det även är viktigt att skolan informerar om vilka konsekvenser det kan bli för en individ som begår allvarliga brott och att skolan fångar upp och ger stöd till de individer som visar tidiga tecken till att begå brott

Förvaltningsdirektör

Anneli Schwartz

Enligt punkten 9.17 i gymnasie- och vuxenutbildningsnämndens delegationsordning (dnr.GYVF-2024-1703, GVN 2024-04-26 §65)

